

νότι είχε πλήρη συναίσθηση ότι τα πόδια του Ήνιοχού δεν επρόκειτο να τα δει κανείς –έξω ίων από τα πετενία του ουρανού–, δεν τα φέρεις ανολοκλήρωτα. Όχι τυχαία, αλλά γιατί θεωρούσε αδιανότητα κάτι τέτοιο.

Ο κλασικός πολιτισμός έγινε κατορθώτος από μια τέτοιαν ακριβώς στάση απέναντι στη ζωή. Ένα γλυπτό αποτελούσε ένα σύνολο ενιαίο. Δεν το χωρίζαν σε μέρη, ορατά ή μη. Ταίριαζαν τον κόσμο ενιαίο. Τους ήταν πραγματικά αδιανότητα να διαιρέονται κάτι που το «εννοούμα» σαν σύνολο σε μέρη, ορατά ή αόρατα. Να ολοκληρώνουν τα ορατά και τα αφήνουν τα αόρατα. Η ενότητα αντιλήψης, νόησης και έκφρασης και η απόλυτη συνέπεια που τις συνέδεε ήταν δεδομένη. Και τελική τους επιδίωση ήταν η τελειότητα. Κατ’ ιους ξεκίναντας από τους γεωμετρικούς χρόνους για να ολοκληρωθεί στους κλασικούς. Με εμμονή, υπομονή και συνέπεια και με μόχο αστατάμητο. Ιδιαίτερα σημαντικά είναι τα χρόνια που κατακευδάτηκε το έργο: 478-474 π.Χ. Δηλαδή το πρώτο τέταρτο του πέμπτου αιώνα. Του αιώνα του κλασικισμού. Και μάλιστα η χρονική περίοδος της «μετάβασης» από την αρχαϊκή στην κλασική τέχνη. Οι χρόνοι που επικράτησαν να καθορίζονται σαν «αυτορρόπος ρυθμός». Οι χρόνοι που έβαθσε το περιβόλιο αρχαϊκού χαμόγελο.

Ετσι τελικά ο Ήνιοχος είναι ένα έργο που μας δείχνει χειρόποιατά την βαθύτερη ουσία της τελειότητας του κλασικισμού. Αυτή η άξεπάστη τελειότητα έγινε ερυκτή, όχι γιατί οι Έλληνες της εποχής διέθεταν κάποια «εδικά» χαρισμάτα, αλλά γιατί στηρίζονται σε μιαν υπεύθυνη στάση απέναντι στη ζωή. Που την αντιμετώπιζαν με μίαν άγετηκή συνέπεια, σαν σύνολο αδιαίρετο και ολοκληρωμένο.

Ας μου επιτρέπει να προσθέσω δύο

ακροτελεύτες παραπτήσεις που, πέρα από το σχολιασμό, προσπαθούν ν’ αξιοποιήσουν τη διδακτική αξία του Ήνιοχου. Η πρώτη θέλει να τονίσει ότι η παρακμή των ελληνιστικών χρόνων είχε σαν βαθύτερην αιτία όχι την παρακμή της πολιτικοστρατιωτικής επιρροής του ελληνισμού. Και αυτή ήτανε δευτερογενής. Όλα όριζαν σταν παρασύμορθαν και αποδεχτήκαν λιγότερο αυστηρό κριτήρια και μιαν «ελεύθεραιάσυναπειραρχία». Όταν δηλαδή άρχισε να χάνεται η τέλειας ισορροπίας ανάμεσα στα υλικικά και στα ιδεαλιστικά στοιχεία της ζωής που είχαν επιτύχει οι κλασικοί. Την ίδιαν ισορροπία που επεδώκαν στην αρχαιότητα εποχή, όμως μπήρε ακόμα μια ελάχιστη έβαση του πνευματικού-εργατικού. Και που τελικά άρχισε ν’ ανατρέπεται πάντα των υλικιστικών στους ελληνιστικούς χρόνους¹.

Η δεύτερη, ότι όλες, χωρίς εξαίρεση, οι προσπάθειες αναβίωσης του κλασικού (ρωμαϊκή, αναγεννηστική, νεοελλασικισμός κλπ.) τελικά δεν ήτανε στην ουδιά πάρα απότομες σε μικρότερο ή μεγαλύτερο βαθμό. Όλες ή διαστρέβλωσαν τα λαϊκά ποντού πρότυπα ή έφτιαξαν ακόμη και κακεκτύπα. Καὶ όλες αυτές αποδειγμένες αποτυχίες είχαν δύο κύριες αιτίες.

α. Το ότι η τέχνη, όντας η γηγειότητα έκφρασης της ζωής, είναι αδύνατον ν’ αναγεννθεί μόνο με τον θαυμασμό. Αδιαμόφθαλητη προϋπόθεση είναι ν’ αναβίωσουμε ταυτόχρονα και όλες τις συγκριμένες και τον τρόπο ζωής που συγκριμένης εποχής, στην οποία – και από την οποία – και δημιουργήθηκε.

β. Για να γίνωνται δημιουργή της αντηγράφη ενώρυθμοι. Η έστω κάποιον μεμονωμένο δημιουργόν που θαυμάζουμε, η προστάσιά πρέπει να επικεντρώνεται στον ν’ αντιγραφεί το πνεύμα και η εσωτερική τους ουσία και όχι οι εξωτερικές

μορφές που τα βρίσκουμε υλοποιημένα. Όλες οι άλλες μέθοδοι σιγουρά μας οδηγούν στην «μορφοφράτια».

Όλες οι αξιόλογες επιτόχες της τέχνης των Ελλήνων – και οι εώδινθη πολλαπλές – έφτιαξαν τις μορφές τους και μαζί τις αρετές τους σπρωχώντας σε τέτοιες στάσεις απέναντι στην τέχνη. Όπου κατά κύριο λόγο λογαριάζουν η συνέπεια, η ολοκλήρωση, η ενότητα, η τελειότητα και η ομολογία ανάμεσα στη συνιαίσθησα τα στη διάπιστωσή τους με την έκφραση. Όπως τοσού ζωτικά μας το δεύτερο Ήνιοχος.

12.11.14.12.92

1. Πρβλ. Ε.Π. Παπανούσος, «Ο διδακτικός Καβάφης», Αγγλοελληνή Επιθεώρηση, τόμ. Γ, τεύχη 6 (αριθ. 168-176), 7 (αριθ. 203-212) και 8 (αριθ. 242-257), που γράφτηκαν τοις 29-547. Ο Γ τόμος αντιτυπούει στο 1948.

2. Μα και στο Μουσείο της Ολυμπίας επαναλαμβάνονται οι αντίστοιχες προμηθείες. Η πασίγνωστη «βενετία» της Ολυμπίας, ο Ερμής της Πρατελέων, μι αφίγη σχεδόν άδιάφορο, ενώ κυριολεκτικά με μαγεύον το ισθόσης γλυπτής της μετόπης του δυτικού αετώματος του Ναού του Διος.

3. Αυτή την εδέχοντα τρυφερή ίων εκλύση την ποντού που δύο ανεναπλήστη τραγουδήσεις ο Καβάφης κατό τοσού μας παρέδωσε να την αγαπήσουμες «παραφράζους».

4. Αυτό που ήτανε ο Αισχύλος.

5. Κάπι τέτοιο το είχε διατυπώσει με οξύτητα ο Πικώνης στη μελέτη του ΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΤΗΣ ΜΟΡΦΗΣ (βλ. Δ. ΠΙΚΩΝΗ, ΤΑ ΚΕΙΜΕΝΑ, εκδ. Μ.Ι.Ε.Τ., 1986, σελ. 216 και υπόσημ. 19, 20). Χρησιμοποιώντας το κριτικό πονεύμα του Πικώνης λέει: «Το χρώμα είναι ομόλογον του σχήματος. Εγείρει το σχήμα αυτηρρόπιτα και δυναμή, τις ίδιες αρετές έχει και το χρώμα (Εκατοπτέριδα, ράβδος, ερυθρό, πράσινο, γαλάζιο στη γλυπτά). Όσο το πρώτο χάνει σε αυτηρρόπιτα και γίνεται επιεκέστερο, τόσο και το χρώμα αδυνατίζεται (Σαρκόφαγος Μεγάλου Αλεξανδρού: ελαφρό γαλάζιο και τριανταφυλλά) και τελικά εξαφανίζεται.

αρχαιολογικά

ΕΙΔΗΣΕΙΣ

Σκοπιμότητες

Για άλλη μια φορά βλέπουμε την πολιτική σκοπιμότητα να προσπαθεί να επικοινωνεί την ιστορική αλήθευτη. Η κοινότητα των Μαυρών των ΗΠΑ «χρησιμοποιεί ποικιλοτρόπως» το κείμενο του Μ. Βέρναλ, «Μαύρη Αθηνά», και παραγγέλει ήδη σε Αφρο-αμερικάνους καλλιτέχνες σειρές προσωπογραφών με τίτλο: Μεγάλοι βασιλιάδες και βασιλισσές της Αφρικής. Στις σειρές αυτές η Κλεοπά-

τρα, η Νεφερτίτη, ο Αννίβας, εμφανίζονται μαύροι. Τα πορτρέτα εκπίνενται σε κινητές εκθέσεις που συνοδεύονται από διαλέξεις στις οποίες παπούτσηριζονται απότομες.

ντας το ωράριο του. Έτσι, από τις 7 Φεβρουαρίου και εξής οι ώρες λειτουργίας είναι: Δευτέρα-Σάββατο: 9.00 π.μ.-3.00 μ.μ., Κυριακή: κλειστό.

Επεκτατισμός

Επεκτατισμός εις βάρος της θάλασσας... Προκειμένου να κατασκευασθεί υπόγειος αυτοκινητόδρομος και χώρος πάρκινγκ στην παραλία στην περιοχή της Θεσσαλονίκης. Ο Δήμος θέλει να μπαίνει στη θαλάσσα περιοχή του κόλπου!

Αρχαιολόγοι, επιστημονικοί φορείς της Θεσσαλονίκης και πολίτες με συνειδη-

Μουσείο Μπενάκη

Με την έναρξη των εργασιών ανακαίνισης του νεοελλασικού κτηρίου του Μουσείου Μπενάκη αναστάλλη από τις 8 Φεβρουαρίου και έως το τέλος του 1994 η λειτουργία των εκθεσιακών χώρων του. Το Πωλητήριο θα εξακολουθήσει να λειτουργεί κατά το διάστημα των εργασιών στον ίδιο χώρο, αναπροσαρμόζο-

αρχαιολογικά

ση ζητούν να MHN αλλοιωθεί η μορφή της πόλης και να διατηρηθούν οι αρχαιότητες – τεκμήρια του παρελθόντος. Τη στιγμή που έλιοι μας υπερασπίζόμαστε την ελληνικότητα της Μακεδονίας, ο ίδιος ο Δήμος θέλει να καταστρέψει μνημεία του παρελθόντος της.

Οι φίλοι του Νομισματικού Μουσείου

Το φεντάριου του 1991 μια ομάδα φίλων, παρακινούμενή από το ενδιαφέρον και την αγάπη τους προς το Νομισματικό Μουσείο καθώς και από το θερμό ζήλο της Διευθύντριάς του κ. Μάνταν Οικονομίδη, προχώρησαν στην ίδρυση ενός Σωματείου με την επωνυμία «Οι Φίλοι του Νομισματικού Μουσείου».

Το καταστατικό του Σωματείου εγκρίθηκε με την 730/1992 Απόφαση του Πολιμελούς Πρωτοδικείου Αθηνών και στις 13/7/1992 έγιναν οργανώσεις και αναδείχτηκε το πρώτο Διοικητικό Συμβούλιο, το οποίο και συγκροτήθηκε σε σύμμαρτο. Η ίδρυση του Σωματείου έρχεται να κα-

λύψει ένα κενό, δεδομένου ότι σχεδόν όλα τα σημαντικά Μουσεία της Ελλάδος και του εξωτερικού έχουν ήδη Συλλόγους Φίλων που στηρίζουν το έργο τους.

Σκοπός του Σωματείου των Φίλων είναι η ηθική συμπαράσταση και η υλική ενίσχυση του Μουσείου. Ο σκοπός αυτού θα επιτευχθεί με την ενθάρρυνση κάθε ιδιωτικού ή κρατικής πρωτοβουλίας για τον εμπλούτισμα και τον εξωραϊσμό του Μουσείου, με τη δημιουργία δεσμών μεταξύ του κοινού και του Μουσείου, με την προβολή μέσω διαφόρων εκδηλώσεων του αγώναστου σε πολλούς νομισματικούς θησαυρούς που το Μουσείο διαφυλάττει.

Προϋπόθεση για την ευδόνωση των στόχων του Σωματείου αποτελεί η εγγραφή μελών και η ανάπτυξη γονίνιων σχέσεων μεταξύ των μελών ώστε να ενεργοποιηθούν ίδες και να εξερμεθούν οι απαραίτητοι για το Μουσείο πόροι, κυρίως τώρα που μετακομίζει στην οριστική του θαυμάσια στέγη, στο ίλιο Μελάθρων.

Το Διοικητικό Συμβούλιο: Ο πρόεδρος Μανούσος Μανούσακας, αντιπρόεδροι Πέτρος Πρωτοντάριος, Δημήτριος Γκόφας, Γεν. Γραμματεύς Ντόρα Βασι-

λικού, Ειδ. Γραμματεύς Μαρίνα Λυκιαρδοπούλου, Ταμίας Άγγελος Παπαδημητρίου, Μέλη Κιλεώ Μποσταντζόγλου, Χρύσα Μαλτέζου, Άννα Αθραμέα.

Για περισσότερες πληροφορίες: τηλ. 36.43.774, 82.16.926

Μουσικό Μουσείο Μακεδονίας

Το Μουσικό Μουσείο Θεσσαλονίκης, που μετονομάστηκε στης αρχές του 1992 σε «Μουσικό Μουσείο Μακεδονίας», λειτουργεί από το 1984 με πρωτοβουλία του ίδρυτη του, μουσικοεργάτη, Στέλιου Ι. Κοφαζεύτη.

Στα περισσότερα «ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ» (τεύχ. 16, σελ. 88: «Παιδι και Μουσείο») ήδη έγινε η πρώτη μικρή αναφορή για το νεοδημιύμεν τότε Μουσικό Μουσείο. Οι συλλογές του Μουσείου περιλαμβάνουν ελληνικό και ευρυπατικό μουσικό υλικό. Στο ελληνικό υλικό συμπεριλαμβάνονται παλαιά μουσικά όργανα της Μακεδονίας, φωτογραφίες λαϊκών οργανωπακών Μακεδονίας από το 1900 και μετά, μουσικά και λαογραφικά βι-

1

2

3

4

5

6

αρχαιολογικά

7

βίλια της Μακεδονίας, βιβλία βυζαντινής μουσικής, δισκοί βυζαντινής και δημοτικής μουσικής κ.ά.

Τα οπτικά και ακουστικά ερεθίσματα, ανοίγουν έναν πλατύτερο δρόμο στον κόσμο της μουσικής, η οποία, κατά τον Αριστοτέλη, αποτελεί τον σημαντικότατο παράγοντα για την παρέδεια. Σκοπός του Μουσείου είναι αφ' ενός η διάσωση της μουσικής παράδοσης του τόπου και αφ' ετέρου η απόκτηση ευρύτερης πολιτιστικής συνειδήσης.

Στα χρόνια που πέρασαν το Μουσικό Μουσείο Μακεδονίας με τη συνεργασία Δήμου, Εταιρειών και Πολιτιστικού Συλλόγου διαρράγωσε πολλές εκθέσεις σε διάφορους διόπλιστους χώρους, όπως στο Νεανικό Σταύρωδρόμι το 1988 με τη συνεργασία του Δ. Δημ. Διαμερίσματος, στο Αρχαιολογικό Μουσείο Θεσσαλονίκης το 1989 με τη συνεργασία των Φύλων του Αρχαίου Μουσείου, στο Βαφοπούλευ Πνευματικό Κέντρο το 1989 με τη συνεργασία του Ε' Δημ. Διαμερίσματος, στο Πνευματικό Κέντρο Τριανδρίας με τη συνεργασία του Δήμου Τριανδρίας (1989), στην αιθουσα της Δημοτικής Πνιακοδήμησης Λάρισας το 1990 με αφορμή το 40 Παγκόσμιο Συνέδριο Μουσικής και χορού. Το 1991 στο Αρχαιολογικό Μουσείο Θεσ/νίκης σε συνεργασία με την Ι.Δ.Ε.Χ. Το 1992 έκθεση οργάνων και δίσκων βυζαντινής μουσικής στην Γαλάτιστα σε συνεργασία με τον Πολιτιστικό Σύλλογο Γαλατσιάνων.

Τα χρόνια αυτά είχαν την ευκαρία οι

1. Τα Βυζαντινά όργανα, 395 μ.Χ.-1453 μ.Χ., σε λευκό θασίτικο μάρμαρο 1μ. x 1μ. Κερατίνη σάλπιγξ, όρπια, ελική σάλπιγξ, πανδούρα, λύρα, ψαλτήρι, ανακαράδες, ύδραιαλος (Συλλογή Μουσικού Μουσείου Μακεδονίας).

2. Νταϊρές Θεσσαλονίκης. Το μεμβρανώφωνο αυτό όργανο προέρχεται απ' το αρχαίο τύμπανο που χρησιμοποιούσαν οι Έλληνες στη λατρεία της Ρέας και του Βάχου (Συλλογή Μουσικού Μουσείου Μακεδονίας).

3. Τουμπελέκιο. Η ταραμπούκα και το τουμπελέκι είναι γνωστά από τα αρχαία χρόνια. Τα μεμβρανώφωνα όργανα χρησιμοποιούνταν από τη νεολιθική εποχή (Συλλογή Μουσικού Μουσείου Μακεδονίας).

4. Σαντούρι. Το όργανο αυτό είναι πιθανώς το αρχαίο ψαλτέριο ή επιγύνιο (Συλλογή Μουσικού Μουσείου Μακεδονίας).

5. Κιριαροκούδουνο. Οι κουδούνες είναι γνωστές από την εποχή του χαλκού. Στην αρχαιότητα Ελάσσα κατασκευάζαντας αυτά τα κουδούνια από κατεργαμένο χαλκό (χαλκίτας κώδωνες) ή από πήλο (Συλλογή Μουσικού Μουσείου Μακεδονίας).

6. Γκαϊντοφλογέρες. Η γκάντη είναι ο αρχαίος άσκαλος (ασάκος + αυλός) που χρησιμοποιούσαν οι Έλληνες στη λατρεία του Διονύσου (Συλλογή Μουσικού Μουσείου Μακεδονίας).

7. Μπουζούκια. Είναι η εξέλιξη του αρχαιοελληνικού τρίχορδου (Συλλογή Μουσικού Μουσείου Μακεδονίας).

Επιτέλους...

Επιτέλους δίνεται λύση στο θέμα της χερσονήσου Κυνουρίας Σαλαμίνας. Η χερσόνησος, με τον Τύμβο των Σαλαμινόμαχων, είναι από τους σημαντικότατους ιστορικούς χώρους και φέτος μόνο απαλοτρώθηκε ώστε να διαμορφωθεί και να φιλοξενηθεί και μουσείο.

Εταιρεία Κοινωνικών Ανθρωπολόγων

Τον Ιούνιο 1990 ιδρύθηκε στην Αθήνα (αρ. απόφασης 24/90) επιπτημονικό Σωματείο με την επωνυμία Εταιρεία Κοινωνικών Ανθρωπολόγων.

Σκοπός του Σωματείου είναι η ανάπτυξη της Ανθρωπολογίας (Κοινωνικής και Πολιτισμικής)-Εθνολογίας στην Ελλάδα, η θεωρική κατοχύρωση της Ανθρωπολογίας-Εθνολογίας σε επίπεδο ερευνητικό, η προστασία και προώθηση των επιπτημονικών και επαγγελματικών συμφερόντων των μελών, η συνεργασία με τους συγγενείς επιπτημονικούς κλάδους, η έρευνα και η ανταλλαγή ιδεών σε πεδία όπου θα καλλιεργείται η επιπτημονική αλληλεγγύη, και η συνεργασία με συνεργείς Ενώσεις και Εταιρείες της Ελλάδας και του εξωτερικού ώστε να ενθαρρυνθεί η ανταλλαγή πληροφοριών που αφορούν στην εξέλιξη της ανθρωπολογικής σκέψης.

Μέλη της Εταιρείες μπορούν να γίνουν

αρχαιολογικά

τάτις και τις Συνεργαζόμενες Ομάδες το Πανεπιστήμιο του Ελληνισμού και το πρώτο Φεστιβάλ Σκύρου, που θα πραγματώνεται στους χώρους του Μουσείου, στη Σκύρο.

Το πρόγραμμα αυτό, διάρκειας 60 ημέρων, καθερώνεται ως μόνιμος θεσμός και περιλαμβάνεται τρεις κύριους τομείς:

1. Τη λειτουργία Ελεύθερου Πανεπιστήμιου Ελληνικότητας. (Ερευνα και διδασκαλία της Ελληνικότητας συνθετικά, από την πρωτοιστορική περίοδο μέχρι σήμερα, ιστορία-τέχνη-θεσμοί-δικαιο-θρησκεία-αρχιτεκτονική-μουσική-θέατρο-παιδεία-φιλοσοφία-ιατρική-πλεοδομία-περιβάλλον-διατροφή κλπ.).
2. Τη σπουδή και προβολή της Τέχνης, με βάση την ελληνική παράδοση, από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα (τραγούδι-χορός-ζωγραφική-χυλοπική-θέατρο-λογοτεχνία κλπ.).
3. Το ανέβασμα θεατρικών έργων εμπνευσμένων από την ελληνική ιστορία. Μέσω των έργων αυτών θα επιδιωχθεί η μεδείη (η συνειδητή και ενεργοποιημένη συμμετοχή των θεατών στα μηνύματα του έργου). Το φετινό έργο – «Το Αδερφότα των Δαναών» – διαδραματίζεται στη Σκύρο και αναφέρεται στην αναζώηση του Αχιλλέα απ' αυτήν και αφορά πρότοις την αλληλέγγυη στάση των Ελλήνων, που αποτελεί το ουδιστικό νόημα της Ιλιάδας και του Τριψικού πολέμου.

Με το Πανεπιστήμιο της Ελληνικότητας και το Φεστιβάλ Σκύρου θα πραγματώνεται σε τακτά χρονικά διαστήματα, κάθε χρόνο, η συνάξεις Ελλήνων και από παντού της Γης διανοιάσιν, επιστήμονών και καλλιτεχνών κάθε κλάδου και τομέα ζωής, που ασχολούνται με θέματα ελληνικότητας (ιστορία-τέχνη-πολιτισμός-φιλοσοφία-δικαίο-παιδεία-μουσική-χορός-θέατρο-αρχιτεκτονική-ιατρική κλπ.).

Με τις συνάξεις αυτές, θα συντελεστεί μία ευρύτατη συσσωμάτωση στελεχών και θεωρητών απόνων, απ' όπου θα ξεκινήσει η γενικότερη πολιτιστική ανάγνωση του Ελληνισμού.

Πληροφορίες: δηλώσεις συμμετοχής: Χαρίλαος Τρικούπης 75, Αθήνα. Καθημερινά, εκτός Σαββάτου και Κυριακής, 10-2 πρωι, 6-9 απόγευμα.

«Νέες πόλεις πάνω σε παλιές»

Στα πλαίσια του εορτασμού των 2400 χρόνων από την ίδρυση της πόλης Ρόδου, το Ελληνικό Τμήμα του ICOMOS, η ΚΒ' ΕΠΑΧ, η 4η ΕΤΒΑ και το ΤΕΕ/Τμήμα Διώδεικης διοργανώνουν υπό την αιγιάλη του Δήμου Ρόδου επιστημο-

νικό συνέδριο με θέμα: «Νέες πόλεις πάνω σε παλιές». Το συνέδριο θα πραγματοποιηθεί στην αίθουσα εκθεσών του Παλατίου του Μεγάλου Μαγίστρου (Καστέλο) τον Σεπτέμβριο του 1993.

Η θεματολογία του συνεδρίου χωρίζεται σε δύο βασικές ενότητες: Στην 1η ενότητα περιλαμβάνονται θέματα που έχουν σχέση με το πλέγμα των προβλημάτων της ιστορικής πόλεων (πολεοδομικές εφαρμογές, πολιτική και προβλήματα προστασίας, επιπτώσεις από σύγχρονη δύναμη, ένταξη των αρχαιοτήτων στον πολεοδομικό ιστο κτλ.). Στη 2η ενότητα, στην οποία διδετά ιδιαίτερη έμφαση, περιλαμβάνονται θέματα σχετικά με τις συστάσεις ανασταύρωσης και της σύγχρονης κατασκευής (νομικό πλαίσιο προστασίας, επιπτώσεις από αρχαιότητες και στις οικοδομές, εναλλακτικοί τρόποι αντιμετώπισης και παραδείγματα, καινοτομιούσκοπες επιπτώσεις κτλ.).

Πληροφορίες: 0241/35656, Fax 22462, Ρόδος 85100.

ΒΙΒΛΙΑ

Ο Μυκηναϊκός εικονογραφικός ρυθμός στο Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο Αθηνών
Γάινης Σακελλαράκης

Εκδ. Καπόν, Αθήνα 1992

Μόλις κυκλοφόρησε στα αγγλικά το βιβλίο «Ο μυκηναϊκός εικονογραφικός ρυθμός στο Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο Αθηνών» (The Mycenaean Pictorial Style in the National Archaeological Museum of Athens), του αρχαιολόγου κα καθηγητή Γιάννη Σακελλαράκη. Αποτελεί καρπό παλιότερης επιστημονικής εργασίας του στο Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο, στον οποίο τέθηκε Έφορος των Προϊστορικών Συλλογών.

Ο μυκηναϊκός εικονογραφικός ρυθμός έγινε για πρώτη φορά γνωστός στα τέλη του περασμένου αιώνα, από τα ευρήματα, κυρίως, των Ε. Στήμαν και Χρ. Τσούντα στη Μυκήνες. Με την πρόσδο της προϊστορικής αρχαιολογίας αποτέλεσε ένα από τα πιο ενδιαφέροντα θέματα, όχι μόνο για τους ειδικούς μελετητές αλλά και για το ευρύτερο κοινό. Και τούτο, γιατί τα αγγεία του μυκηναϊκού εικονογραφικού ρυθμού μετέβαν των οποίων και το περίφημο «αγγείο των πολεμιστών», ιδιαίτερη δε είναι η σημασία τους για την ιστορία της Τέχνης. Είναι χαρακτηριστικό ότι ανάμεσά τους διακρίνει ο συγγραφέας έργα γνωστών αγγειογράφων, όπως ο λεγόμενος Ζωγράφος των αστιδοφόρων, ο Ζωγράφος της αρματοδότριας, ο Ζωγράφος της στηλής και ο Ζωγράφος των ροδάκων.

Στις 152 σελίδες του βιβλίου απεικονίζονται για πρώτη φορά όλα ανεξαρέστα τα δείγματα του μυκηναϊκού εικονογραφικού ρυθμού της Συλλογής του Εθνικού Αρχαιολογικού Μουσείου. Εισαγωγή και επεξηγηματικά κείμενα για τους ζωγράφους και τον εικονογραφικό ρυθμό μετηπλήρων των κατάλογο των έργων. Το υλικό έχει ταξινομηθεί κατά θέματα, κατά ζωγράφους και χρονολογική σειρά. Λεπτομερής εικονογράφηση (262 εικόνες και 400 σχέδια) συνοδεύει τα κείμενα και αναδεικνύει τις εικονογραφικές παραστάσεις.

Ελιά-Λάδι

Τριήμερο Εργασίας για την Ελιά και το Λάδι οργανώνεται το Πολιτιστικό Τεχνολογικό Ίδρυμα της ΕΤΒΑ με χορηγία της Επιτροπείας ΕΛΑΪΣ στην Καλαμάτα (7-9 Μαΐου 1993). Καλύπτονται οι επιπτώσεις που ενδιαφέρονται να παρουσιάσουν ανακοινώσεις σε αυτό το γυναστοπήσιμος ζεγγώφων της Πολιτιστικού Τεχνολογικού Ίδρυμα της ΕΤΒΑ, Πανεπιστημίου 13, 105 64 Αθήνα, τηλ. 325.09.20, 325.09.98, Fax 325.15.97.

Αρχαία Ναυπηγική

Το 5ο Συμπόσιο Ναυπηγικής στην Αρχαιότητα, οργανωμένο από το Ελληνικό Ινστιτούτο Προστασίας Ναυπηγικής Παραδόσεως, θα πραγματοποιηθεί από 20 έως 28 Αυγούστου 1993 στο Ναύπλιο. Το γενικό θέμα του Συμποσίου είναι: «Ναυπηγική στη Μεσόδια, από τους Πραϊδοτούς χρόνους ώς το τέλος του 15ου μ.Χ. αι.», και τα ειδικότερα θέματα είναι: 1. Τεχνικές της Ναυπηγικής, 2. Περιστοική Αρχαιολογία, 3. Εξόπλισμος και εξαρτήματα του πλοίου, 4. Επιδροσή των αρχαίων κατασκευών στην παραδοσιακή Ναυπηγική, 5. Αρχαία έθιμα και τελετουργίες σχετικά με τα πλοιά, 6. Ακιδογραφήσματα πλοίων.

αρχαιολογικά

καλλιτεχνική επιμέλεια του σημαντικού αυτού τόμου οφείλεται στην Ραχήλ Καπόν.

Αρχαίες λατρείες στην πόλη της Χαλκίδας

Αμαλία Καραπασχαλίδη

Εκδ. Ευροπής Αρχαιοφίλου Εταιρείας, 1992

Στη μικρή αυτή μελέτη εξετάζονται οι διάφορες λατρείες γύρω από την πόλη της Χαλκίδας, και ειδικότερα στην περιοχή ανάμεσα Αγ. Ιωάννη - Καμάρες - Άγ. Στέφανο. Τα διάφορα αρχαιολογικά κατάλοιπα (επιγραφές, αγάλματα, σύμβολα κ.ά.) μαρτυρούν ότι γίνανται σημαντικό θρησκευτικό κέντρο, όπου διπλά στους θεούς του ελληνικού πανθέου λατρεύονταν κι άλλοι θεοί, φερμένοι από την Ανατολή.

Ιστορία του αρχαίου ελληνικού και ρωμαϊκού νομίσματος Δρόσος Κραβατόγιαννος

Εκδ. περιοδικό «Συλλογές», Αθήνα 1991 (β' έκδ.)

Σύντομη και γι' αυτό εύχρηστη και χρησιμή η μελέτη αυτή. Τεκμηριωμένη, δίνει μια σωστή «γεύση» του θέματος.

Κάστρα και πύργοι της Εύβοιας

Ν. Γ. Βασιλάτος

Εκδ. Μπαλτέρ, Αθήνα 1992

Συνεχίζοντας την περιγραφή των κάστρων —έχει προηγηθεί το λεύκωμα «Κάστρα της Ελληνικής Γης»—, ο συγγραφέας μάς δίνει σύντομο ιστορικό της Εύβοιας των μέσων χρόνων και περιγράφει που συνοδεύει συλλογή φωτογραφιών των κάστρων του νησιού. «Το πόντιμο αυτό παρουσιάζει τα κάστρα και τους πύργους της Εύβοιας, οι οποίοι δεν διαφέρουν μορφολογικά, αλλά, αντίθετα, ανήκουν στην ίδια οικογένεια συγχρόνων πύργων, την οποία συναντάται κανείς στη βρειλοδυτική και κεντρική Ευρώπη. Φέρνει στο φως της ιστορίας τη χαμένη και ξεχασμένη κατσροπολεία της Κούπας, την οποία οι Τούρκοι κατατέτησαν κατέστρεψαν ολοκληρωτικά, «οβήγνοντάς» την κυριολεκτικά από το χόρτο και μεταβάλλοντάς την σε «κρανίον τόπο».

Φυλοδοξεί δε να ρίξει λίγο περισσότερο φως στη μεσαιωνική ιστορία του νησιού

ού και την αιματοβαμμένη περίοδο της τούρκικης κατάκτησης του τόπου, αλλά και να συνεισφέρει στην ευρύτερη ευρυπατική ιστορία, παρουσιάζοντας τα σχυρωματικά μνημεία της Εύβοιας, τα οποία αποτελούν σημαντική πολιτισμική κληρονομιά του ευρύτερου ευρωπαϊκού πολιτισμού».

Ας τονίσουμε και πάλι ότι κανείς αγαπά ότι γνωρίζει έτσι, επλέξιμοι το πολύ ωραιό, χρήσιμο και ευχάριστο αυτό βιβλίο να βοηθήσει στο σαθνάριο τα κάστρα της Εύβοιας — και της υπόλοιπης Ελλάδας.

Τα αρχαία ελληνικά αναθηματικά και προτρεπτικά επιγράμματα

Βασ. Ι. Λαζανά

Εκδ. Παπαδήμα, Αθήνα 1992

Δύο από τα βιβλία της Παλαιοτηνής ανθολογίας (θε και 10ο) μετέφρασε πολύ εύστοχα σε σύγχρονο ιαμβικό μετρικό σύστημα ο Β.Λ., προσφέροντάς μας απόλαυση και γνώση θαυμάσια συνδιαμενές. Επιπλέον το έργο αυτό έχει προλογίσει θαυμάσια, έπισι που μπορεί να φανεί χρήσιμο για τους ειδικούς και για όσους σκέφτονται ή θα το θέλειαν...

Προσφυγική Ελλάδα: Φωτογραφίες από το Αρχείο του Κέντρου Μικρασιατικών Σπουδών

Refugee Greece: Photographs from the Archive of the Centre for Asia Minor Studies
Γιώργος Γιαννακόπουλος

Εκδ. Κέντρο Μικρασιατικών Σπουδών, Ιδρυμα Αναστασίου Γ. Λεβέντη, Αθήνα 1992

Στα εξήντα χρόνια της ιστορίας του το Κέντρο Μικρασιατικών Σπουδών — το ίδρυμα της Μέλιτας και του Οκταβίου Μερλίδη — έδωσε το μέτρο της εθνικής και επιστημονικής σπουδαιότητάς που έχει τη ρίζη της βάρος των προσπάθειών του στη διερεύνηση της ιστορίας και του πολιτισμού των κατεστραμμένων ελληνικών κοινωνιών του μικρασιατικού χώρου. Καρπός του ενδιαφέροντος αυτού είναι και το πολυτελές, διγλωσσο, λεύκωμα με τίτλο Προσφυγική Ελλάδα, το οποίο πραγματοποιήθηκε

χάρη στο ίδρυμα Αναστασίου Γ. Λεβέντη, που ανέλαβε τη δαπάνη της έκδοσης;

Στο βιβλίο δημοσιεύονται 264 φωτογραφίες, οι οποίες έχουν ληφθεί στην περίοδο του μεσοπολέμου αλλά και κατά τη δεκαετία του 1950.

Τις φωτογραφίες συνοδεύει κείμενο, του Γιώργου Γιαννακόπουλου, στο οποίο γίνεται επισκόπηση του έπους της εγκατάστασης των προσφύγων και των πολυμορφών επιπτώσεων της στο κράτος και την κοινωνία. Την έκδοση προλογίζει ο δευτυνθόντος του Κέντρου καθηγητή Πασχαλή Κτρούμηλης, με ένα γενικότερου ενδιαφέροντος σημείωμα υπό τον τίτλο «Φωτογραφία και Ιστορία», ενώ η καλλιτεχνική επιμέλεια, — και παραγωγή του βιβλίου —, που απέφερε άψογο αισθητικό αποτέλεσμα, οφείλεται στην Ραχήλ Καπόν (Εκδ. Intereos-Kapón).

Η ελληνική κεραμική της εποχής του Χαλκού

A.D. Lacy

Εκδ. Καρδαμίτσα, Αθήνα 1992

Από τη Νεολιθική Εποχή (6900 π.Χ.)

έως και την εισβολή των Δωριαίων (1200-1100 π.Χ.) είναι τα χρονικά πλαίσια του πολύ χρήσιμου αυτού βιβλίου, που κυκλοφόρησε πρόσφατα σε ελληνική μετάφραση (Θ. Ζένος). Το βιβλίο είναι χρήσιμος δύνος για τη γνωμία της ελληνικής κεραμικής της εποχής του χαλκού και απευθείας τόσο στους φοιτητές όσο και στους απλούς αναγνώστες που θέλουν να μάθουν περισσότερα για τα μακρινά εκείνα χρόνια.

Η ελληνική κεραμική

Ingeborg Scheibler

Εκδ. Καρδαμίτσα, Αθήνα 1992

Το σημαντικό αυτό έργο της I. Scheibler κυκλοφόρησε σε ελληνική μετάφραση (Ελ. Μαναΐδου), βελτιωμένο και επανεμένο από την ίδια τη συγγραφέα. Στο έργο αυτό επιχειρείται ή τοποθετείται και αξιολόγηση των αρχαίων ελληνικών αγγείων, ποια η χρήση και η σημασία τους στην αρχαιότητα, για ποιούς σκοπούς κατασκευάζονταν, ποιες οι προϋποθέσεις για την παραγωγή τους και ο ρόλος τους ως εμπορικών αγαθών. Χρονικά η μελέτη ξεκίνα από τον 7ο αιώνα και καταλήγει στους ελληνιστικούς χρόνους.

αρχαιολογικά

«Θρακικά Χρονικά», τόμος 46

Ακατάβλητος σε Ξανθώπιτη λόγιος και συγγραφέας Στέφανος Ιωαννίδης, επιμένει και δινεί, για όλη ματα φορά, ένα πλουσιότατο τόμο με θέματα Θράκης, ο οποίος είναι σχεδόν στο σύνολό του αιφερμένως στην ιστορία και στην πολεοδομική πολιτισμική κληρονομιά της Ξεχωρισμένης αυτής περιφέρειας, και ιδιαίτερα της Ξανθής.

Πολλές από τις μελέτες αφορούν πρωτότυπα θέματα και σπρέζονται σε ανέκδοτο υλικό, ενώ δημοσιεύενται δύο ογκώδεις προσεγγίσεις για την αποκατάσταση της παλαιάς συνοικίας της Ξανθής και για την αναγνώριση και αξιολόγηση του οικιστικού πλούτου της Σταυρούπολης.

Άλλα και η οικολογία έχει, αυτή τη φορά, σημαντικό μερίδιο, με τρεις μελέτες για την αξιοποίηση του υδατινού δυναμικού της Θράκης, για τη μάρανση της λίμνης Βιστονίδας και για τους πυρηνικούς αντιδραστήρες του Κολοντούνη, στη γεωτοποιητική Βουλγαρία, για τους αποίσους η επίσημη ελληνική πολιτική έχει περίποτο σωτηρείο.

Μπορείτε να προμηθεύετε τον τόμο από τον εκδότη, Στέφ. Ιωαννίδη, Βύρωνος 7, Ξανθή, Τ.Θ. 139, Ξανθή (Τ.Τ. 671 00), τηλ. (0541)-22081.

Β.Κ.Δ.

Μέντωρ

Ενημερωτικό Δελτίο των Εταιρών της ΕΑΕ
Αθήνα, Οκτ. 1992

Το 22ο τεύχος του ενημερωτικού αυτού Δελτίου της Ελληνικής Αρχαιολογικής Εταιρίας προσφέρει πολλά, πάρα πολύ μικρό του μέγεθος. Διαβάζουμε: Το συμπλύνιο της ΕΑΕ απόφασίστε να διαθέσει το αναγκαίο ποσό για την αναστήλωση της εκκλησίας των Ταξιαρχών στο Αργυρόκαστρο. Παράλληλα αποφάσιστε τη συνταξή, από κοινού με Αλβανούς αρχαιολόγους, ευρετηρίου πολαιοχριστιανικών, βυζαντινών και μεταβυζαντινών μνημείων της Αλβανίας. Και τα δύο έργα ανατέθηκαν στον καθ. Παν. Βοκοτόπουλο. Με πρωτοβουλία τού καθ. Χρ. Ντούμια, επικονιάζεται «Σύνταγμα Κυκλαδικής Τέχνης» από ομάδα νέων αρχαιολόγων και σύντομα θα δημοσιευτεί ο Α' τόμος (μαρμότινα αγγεία του Εθν. Αρχ. Μουσ.). Δίνεται ο κατάλογος των μαθημάτων που γίνονται στην ΕΑΕ (ώς το Μάρτιο του 1993). Ξεχωρίζεται με την ευκαιρία της μετάρριψης του Asterix στα αρχαία Ελληνικά, η χρήση της ελληνικής γλώσσας. Παρουσιάζεται η «Παλιά έρις Μιστρώπη-Πολιτή». Δίνεται ο κατάλογος

των αρχαιών που το 1939 είχαν σταλεί σε έκθεση στη Ν. Υόρκη (5 έργα). Σκιαγραφείται η προσωπικότητα του Φερεύκουτη, και τέλος παρουσιάζεται η νεκρολογία του Π. Λαζαρίδη και της Αργ. Παντελίδηου.

Kommos III The Late Bronze Age Pottery

Livingston Vance Watrous
Ekδ. Princeton University Press,
Princeton 1992

Η εργασία αυτή, άμοηγη από κάθε άποψη, ασχολείται με τα κεραμικά ευρήματα των ανασκαφών της περιόδου 1976-1982, με μέρει δε και 1983, στην θέση Κομμού, στην Κρήτη. Τα ευρήματα του Κομμού, συγχρόνα αυτών της Φαιστού και της Αγ. Τριάδας, που ρίχνουν φως στην εξέλιξη της κεραμικής στη Νότια Κρήτη, μας πληροφορούν σχετικά με εισαγέμνη κεραμική δειγμοντάς μας τους τότε εμπορικούς δρόμους και σχέσεις μεταξύ διάφορων χώρων. Επίσης ο 3ος τόμος των δημοσιεύσεων του ανασκαφικού έργου του Κομμού είναι ιδιαιτέρω χρήσιμος, γιατί βοηθά στην καλύτερη σχετική χρονολόγηση των Μινωικών χώρων, μιας και η στρωματογραφία της ανασκαφής επούτης είναι συχνά ιδιαιτέρω σαφής.

τους ειδικούς, τα διάφορα άρθρα όμως ενδιαφέρουν και το πλατύ κοινό.

A Byzantine Masterpiece Recovered: The Thirteenth-Century Murals of Lysi, Cyprus

Annemarie Weyl-Carr, Laurence Morrocco
Ekδ. Menil Inst., Houston 1992

Γραμμένα από την Α.-C., καθηγήτρια ιστορίας της τέχνης στο Southern Methodist University (Dallas, Texas), και τον L.M., συντηρητή των τοιχογραφιών, το βιβλίο αυτό αποτελεί έτοκο μεντόντα, μιας και πρόκειται για δημοσίευση των αποκτηθέντων από το Ίδρυμα, κλεμμένων των τοιχογραφιών, μεταξύ του 1974 και του 1983, από τον τρύπο και την αψίδα του βυζαντινού ναού του Αγ. Θερμονιάνου, κοντά στο χωρίο της κατεχόμενης Λύστη. Προκείται για τριπλή πράξη αποκατάστασης των τοιχογραφιών: Α. Εξιστρογή της διαδικασίας της αγοράς τους, αναγνώριση, διαδικασία επιστροφής τους στην Κύπρο. β. Αναφορά στην αποκατάσταση των τοιχογραφιών, και γ. ιστορική τοποθέτηση των τοιχογραφιών. Η πληρότητα της μελέτης και η ποιότητά της κάνουν το έργο αυτό απολαυστικό και εμπλουτικό ανάγνωσμα, που συνδεύεται από πλήθος έγχρωμων φωτογραφιών άριστης ποιότητας.

La France aux portes de l'Orient, Chypre XIIe-XVe siècle

Sυλλογικό έργο
Ekδ. Centre Culturel du Panthéon, Paris 1992

Προκείται για τον κατάλογο της έκθεσης που έγινε, με τον ίδιο τίτλο, στο Παρίσι το Φεντάντιόρο του 1992.

Το βιβλίο αυτό ομάδας, εκτός από καταλόγους της έκθεσης, είναι και ένα συλλογικό έργο για τη μεσαιωνική Κύπρο και καλύπτει τους τομείς της ιστορίας, αρχιτεκτονικής, νομισματικής, βυζαντινής ζωγραφικής, κεραμικής, μεταλλοτεχνίας, εραλδικής, λογοτεχνίας, χειρογραφών, χαλκογραφιών και παλαιότερων βιβλίων, τομείς από τους οποίους υπήρχαν και αντίστοιχα εκθέματα. Το βιβλίο χρίζεται στο δύο μέρη, εκείνο του καταλόγου, όπου γίνεται η παρουσίαση των εκθεμάτων, και ένα δεύτερο μεγάλο μέρος με όρθρα ποικιλού των περιεχομένων σχετικά με τη μεσαιωνική Κύπρο πάντα τη διάρκεια της βασιλικής των Λουζινιάνων από το 1192 ως το 1489. Το μέρος του καταλόγου ίσως να προορίζεται περισσότερο για

Art Antique de Chypre au Musée du Louvre

A. Caubert, A. Herymary, V. Karageorghis
Ekδ. Fdt. Levendis & R. des Mus. Nationaux, Athènes 1992

Από το Χαλκολιθική ώς τη Ρωμαϊκή εποχή, τα Κυπριακά εκθέματα του Μουσείου του Λούβρου, με ωραίωστα και πολύ καταποτικό κατάλογο, γραμμένον από ειδικούς και φιλοτεχνικό μεντόντα στην Ελλάδα από την P. Καπον.

Les Dossiers d'Archéologie

Το τεύχος 179 (Φεβρ. 1993) του Γαλλικού περιοδικού «Dossiers d'Archéologie» είναι αφιερωμένο στα ελληνικά σχύρα. Κείμενα από, γραμμένα από ειδικούς επιστήμονες, δείχνουν την εξελικτική στάδια των οχυρών, τα μέρη που τα απαρτίζουν, και μια ξεναγών σε ελληνικά μηνύματα των οχυρών.

αρχαιολογικά

και των αποικιών. (Μασσαλία, Μεγάλη Ελλάδα-Σικελία, Ιβηρική Χερσόνησος, Μικρά Ασία, Εγγύς Ανατολή). Απών Ανατολή της ελληνικής χρόνου).

Τέλος η βιβλιογραφία επιτρέπει να ψάξει ο αναγνώστης, αν το θελεί, παραπέρα.

Die politischen Parteien in Griechenland 1821-1936

Gunnar Hering

Εκδ. R. Oldenbourg, Μόναχο 1992

Σημαντικότατή ή διότι μελέτη του καθηγητή στο Πανεπιστήμιο τη Βιέννης και Διευθυντή του εκεί ίντε. Βιεζάντιν και Νεοελληνικών Ερευνών Κέντρου Χερίγκ, ο οποίος μελέτα το κοινωνικό φαινόμενο στη νεότερη Ελλάδα, για μια μεγάλη χρονική περίοδο. Στον πρώτο τομό του έργου του G.H. δίνει τη γένεση των πολιτικών κομμάτων στην Ελλάδα, την εξέλιξη και διαφοροποίηση τους καθώς και την ταυτότητα διάφορων πολιτικών ομάδων. Ο δεύτερος τόμος εξετάζει, από το 1909 ως το 1936, την κρίση του κράτους, τη φιλελεύθερη ανανέωση, το διχασμό και τις κρίσεις, και τους μετασχηματισμούς που ακολούθησαν ώς τις παραμονές του Β' Παγκοσμίου πολέμου.

Die Skulpturen des Asklepiosstempels in Epidavros

Nikolaos Yalouris

Εκδ. Hirmer Verlag, München 1992

Στη σειρά Antike Plastik, που εκδόθηκε το Γερμανικό Αρχαιολογικό Ινστιτούτο, κυκλοφόρησε το 21ος τόμος «Τα γλυπτά του ναού του Ασκληπιού στην Επίδαυρο, η Ν. Γιαλούρη». Προκειται για πολύ σημαντική εργασία, που συγκεντρώνει τα γλυπτά του ναού του Ασκληπιού τα οποία βρέθηκαν στις αποθήκες του Εφ. Αρχ. Μουσείου καθώς και στην Επίδαυρο και προτείνει τη θέση τους στο ναό του Ασκληπιού. Για πρώτη φορά εμφανίζονται σύμφωνα με τη μελέτη του Ν. Γ., οι τρεις γενιές του γενεαλογικού δένδρου του Ασκληπιού. Απόλληνος και Κορωνίς, Ασκληπιός, Μαχάος και Ποδάρειος (διατρέψαντες στον Τρώκιο πόλεμο). Επίσης αναγνωρίζονται τα μέρη που φιλοτεχνήσαν καθένας από τους γλύπτες, οι οποίοι κατάφορον από την Πελοποννήσο. Τονίζεται τη πλαστικότητα των γλυπτών και τη λογική ισορροπία τους. Υπάρχουν συμπλέγματα που αποδίδονται σε έναν εκτελεσθεί σε ένα και μόνο κομμάτι μαρμάρου και εμφανίζουν την ελευθερία και τη σταθερότητα των συγχρόνων τους χάλκινων γλυπτών.

Τέλος δίνεται, για το ναό του Ασκληπιού, ως χρονολογία το Β' ήμισυ του 4ου αιώνα π.Χ., τοποθετείται δηλαδή μεταξύ της θάλου των δελφών και αυτής της Επιδαύρου.

Όπλα των Βαλκανικών Πολέμων 1912-1913

I. Ρούσκας, B. Δεγλέρης, I. Μυλωνάς

Εκδ. Πολεμικό Μουσείο, Αθήνα 1993

Ογδόντα χρόνια μετά από τους Βαλκανικούς Πολέμους κυκλοφορεί το λεύκωμα αυτό με τα άπλω που συνέβαλαν στην αποτίνη του τουμακιού ζηγού από τη Βαλκανική Θρησκόν.

Με σύντομα κείμενα σχετικά με τα ιστορικά γεγονότα και τη «πομπασιά» των άπλων με εισαγόμενο το λεύκωμα στον κύριο τους όπλουν, σύνομάτικα, τεχνικά χαρακτηριστικά, περιγραφή μέρη που τα αποτελούν: 1) της Ελλαδας, 2) της Σερβίας, 3) του Μαυροβουνίου, 4) Βουλγαρίας, 5) Ρουμανίας, 6) Τουρκίας.

Archaic Pottery of Chios: The Decorated Styles

Anna A. Lemos

Εκδ. Oxford Univ. Committee for Archaeology, Mon. s. 30, 1991

Κυκλοφόρησε και στην Ελλάδα το διπότο έργο της Επίκ. Καθ. της Κλασικής Αρχαιολογίας στο Πανεπιστήμιο Αθηνών, A. Laiou, με θέμα «Η αρχαϊκή αγειοπλαστική της Χίου: Οι διακομισμένοι ρυθμοί». Πρόκειται για μελλοντική σε βάθος, θαυμάσια εικονογραφημένη, στην οποία, εκτός από τα 1600 άγαλμα που εξετάζονται, συζητούνται τα σχήματα, η κατανομή τους, η αλλαγή των ρυθμών, η χρονολόγηση και ο χαρακτήρας της κακής αγειοπλαστικής.

Les Dossiers d'Archéologie

Εκδ. Faton S.A., Dijon 1992

Το τεύχος 176 (Νοέμβριος 1992) του περιοδικού D.A. είναι αφειρέμαντο στη βιβλιογραφία τέχνης. Εξετάζονται η παλαιοδομική και η αρχιτεκτονική, η κεραμική και η τέχνη των πολυάριθμων μετάλλων, η φωνητική, η νομισματική, η μικρογλυπτική, οι τοιχογραφίες και οι φορητές εικόνες, τα χειρογραφά κ.α.

Η θρησκεία των αρχαίων Ελλήνων

R. Martin, H. Metzger

Εκδ. M. Karδαμίτσα, Αθήνα 1992

Συνοπτικό, πλούσιο σε πληροφόρηση, εικονογραφημένο και καλομεταφρασμένο (M. Καρδαμίτσα) το βιβλίο αυτό μας ξεναγεί στον κόσμο των αρχαίων ελληνικών θεοτήτων. Πρώτος σταθμός οι μαντικές λατρείες (Ζευς στη Διώνυση, Απόλλωνας στους Δελφίους, στα Δίδυμα και στην Κλάρο). Κατόπιν έρχεται ο Ασκληπιός στην Ελλάδα, από τις αρχές έως τη Ρωμαϊκή εποχή (Γόρτυν, Αρκαδίας, Κόρινθος, Αθήνα, Επιδαύρος). Συνεχίζει με το Δίανους, την καταγωγή του, τους συντρόφους του, τις απτικές γιατρές του και τη μιθωλογία. Στη συνέχεια έρχονται οι θεότητες της Ελευσίνας, ακολουθεί η Αρρόδητη και τέλος οι χθνίες θεότητες της Νοτίας Ιταλίας. Η πρωτοτυπία αυτού του έργου βαρίζεται στο ότι αντιλεί πολλά στοιχεία από τα αρχιτεκτονικά μνημεία και τη ζωγραφική. Όντας προστό σε όλους, αποτελεί χρήσιμο οδηγό και πρότυπο σκέψης και έρευνας.

La Cuisine Romaine Antique

Nicole Blanc, Anne Nercessian

Εκδ. Glénat, Grenoble 1992

Πρόκειται για θαυμάσιο βιβλίο, που αναφέρεται στην αρχαία ρωμαϊκή μαγειρική. Είναι, απ' ότι γνωρίζουμε, το μανδικό βιβλίο των είδων, που συνδιάσει την τέρψη με την επιστημονικότητα. Αριστο τεκμηριωμένο, δινεί: 1) Τις πηγές, φιλολογικές, λογοτεχνικές, αρχαιολογικές, και χάρτη με τα εκλεκτά προϊόντα κάθε τόπου. 2) Τον τρόπο παραγωγής και αποθήκευσης των διάφορων τροφίμων. 3) Τι γίνεται στην κουζίνα (άνθρωποι και σκύλοι). 4) Τι συνέβαινε στο τρίκλινο (πώς παρετίθετο ένα γεύμα, τι «αερβίτισμα» υπήρχαν, τι και πώς έπιναν οι Ρωμαίοι). 5) Ποια ήταν τα δημητριακά και με ποιους τρόπο (συνταγές) τα μαγειρέμαν. 6) Τα απωροκοπευτικά (ποικιλίες, συνταγές). 7) Το κυνήγι (είδη, τρόποι παρασκευής). 8) Το κοτέτσι (τι προσφέρεται). 9) Τα κρέατα των σαργείου (είδη, συνταγές). 10) Γάλα και γαλακτοκομικά προϊόντα (παρασκευή, συνταγές). 11) Θάλασσα και ακτές: ψάρια, στρατακεύδη (διατήρηση, συνταγές). 12) Τα φρούτα (διατήρηση, συνταγές). 13) Ανάμεσα στο μύδο και στην πραγματικότητα (απομισθοποίηση του μύδου). Και τέλος Γλωσσάρι και πλούσια βιβλιογραφία.

αρχαιολογικά

Το βιβλίο αυτό δεν πρέπει να λείπει από καμία βιβλιοθήκη φιλολόγων, ιστορικών, κοινωνιολόγων και καλοφαγάδων!

Vrai ou faux

Συλλ. Union Française des Experts
Εκδ. Éd. L'Estampeille/ L'Objet d'Art,
Γαλλία 1992

Το βιβλίο αυτό ενδιαφέρει τους συλλέκτες γιατί, γραμμένο από τρίαντα περίπου ειδικούς – που είναι όλοι μέλη της Γαλλικής Ένωσης Εμπειρογνωμόνων –, προσφέρει στον αναγνώστη κριτήρια για την αναγνώριση αυθεντικών έργων τέχνης, είτε είναι έπιπλα, ζωγραφικοί πίνακες, αρχαία κατικένεμα, όπλα, γυαλικά κ.ά. Διηγείται επιπλέον και την ιστορία των πιο «γνωστών» πλαστικών έργων. Για παραγγελία: L'Estampeille/L'Objet d'Art, B.P. 90, 21 803 Quétigny Cédex, Γαλλία (τημ 335 γαλλ. φρ.).

Kerameikos XIV

Kovacsovich Wilfried K.
Εκδ. W. de Gruyter, Berlin 1990

Στον τόμο αυτό (Die Eckterrasse an der Gräberstraße des Kerameikos) δημοσιεύονται οι τάφοι που βρίσκονται στο γυνικό ταράπτωμα των αρχών του 4ου π.Χ. αι. και για πρώτη φορά δίνεται η χρονολόγησή τους:

Attic Script, A Survey

Henry Immerwahr
Εκδ. Clarendon Press, Oxford 1990

Στο πόνημα από το συγγραφέας εντάσσει τις επιγραφές αγγείων στο γενικό πλαίσιο των απικίων επιγραφών, προσφέροντας πολλά, όχι μόνο στους επιγραφικούς αλλά και στους μελετητές των αγγείων.

Τα πέτρινα πατητήρια της Σύμης

Σαράντης Κρητικός
Σύμη 1992

Βγαλμένο από το επίτιμο περιοδικό της τοπικής εφημερίδας της Σύμης «Αίγιλη», το άρθρο αυτό μας δίνει πολλές πληροφορίες για τα χτιστά πατητήρια, για τα μέρη όπου υπάρχουν ακόμα, είτε σωζόμενα είτε ερειπωμένα, για την

εξέλιξη τους μέσα στο χρόνο. Το κείμενο συνοδεύουν πολλά επεξηγηματικά σχέδια.

Ζαγοροχώρια

Γιάννης Νικολαΐδης
Εκδ. Ριζάρειο Ίδρυμα, Αθήνα 1992

Η ιστορική Ριζάρειος Σχολή κυκλοφόρησε τα «Ζαγοροχώρια», πολύτελές λεύκωμα, στην έκδοση του οποίου συνέβαλαν το υπουργείο Πολιτισμού και η Ευρωπευστική Τράπεζα. Με το βιβλίο αυτό επιχειρείται η ενδιαφέρουσα περιήγηση μέσα από 100 μαυρόσπιτας παλιώς φωτογραφίες και 200 έγχρωμες, στο χώρο των Ζαγοροχωρίων. Οι πραγματικά εντυπωσιακές μαυρόσπιτες φωτογραφίες του λεύκωματος «Ζαγοροχώρια» ανήκουν στο αρχείο της Ριζαρείου και σε διάφορες ιδιωτικές συλλογές και καλύπτουν την περίοδο από το 1880 περίου ώς τη δεκαετία του 50. Το φωτογραφικό μιλικό πλαίσιονεών εμπειροτατωμένο δοκίμιο ανθρωπογνωμογραφίας του Ζαγοριού ιστορικού συγγραφέα και λογοτέχνη Γιάννη Νικολαΐδη.

Η πολιτισμική κληρονομιά σε περιοράσια: Ναύπλιο και Χανιά

Ενώ οι τρέπελες σταματούν, στάγ-σταγή, την έκδοση επίτιμων μημερολογίων, διακόπτοντας μια παράδοση τριών, περιπού, δεκαετιών, μέσω από την οποία ασκήθηκε – ας επλύσουμε... – κάποιο παιδευτικό έργο ως προς την πολιτισμική κληρονομιά του τόπου μας, ιδιωτικοί φορείς συνεχίζουν να παρουσιάζουν ενδιαφέρουσες εκδόσεις μημερολογίων μέσω ιστορικών κέντρων και ιστορικών οικήματα πόλεων. Για το 1993 θα θέλαμε να αναφέρουμε στο ημερολόγιο της εφημερίδας «Απόπειρα», που εκδόθηκε «Πρωτοβουλία Δημιουργίας Ναυπλίου», πολύ προσεγγισμένο, σε συμπαθητικό σχήμα, με φωτογραφίες του Ναυπλίου της δεκαετίας του 1950, παριέντες από τον Νίκ. Τομαζή, και οι οποίες μπορούν, πια, να χαρακτηρίσουν ως «ιστορικές», μετά από τόση κακοποίηση που έχει υποστεί η πόλη σε κτήρια και κοινωνήματα χώρων. Μόνη έλλειψη της έκδοσης ο υπομνηματισμός των φωτογραφιών, αφού δεν είναι διόλοι αυτονόμοτό ότι όλα τα εικονίζομενα σε αυτές είναι, πια, αναγνωρίσιμα από ολούς... (Πληροφορίες στα τηλ. 0752-27400, Κ. Μιχόπουλος, η 28947, Κ. Κανελλόπουλος).

- Σε μεγάλο, «κλασικό» σχήμα και με εγχρωμόττερες, σε σύνθετη που πάντως δεν μπορεί να θεωρηθεί γενικά πολύ επιτυχημένη, έχει εκδοθεί από την ΑΝΕΚ Χανίων ημερολόγιο (τυπωμένο στο Ηράκλειο), αφερωμένο στο ιστορικό κέντρο («παλιά πόλη») Χανίων. Αυτές καθευτείς οι φωτογραφίες είναι, πάντως, ενδιαφέρουσες και η ουσία είναι εκεί: φέρουν στην επιφάνεια μια συνεχώς απειλούμενη, με διάφορες «αναπτυξιακές προτάσεις», περιοχή, τελευταία με τη διαβόητη μαρίνα, είδος που, με τις ιχνωτικαλέργειες, συγχρονού «ρέκτες» επιχειρήσιας προτείνουν να δημιουργηθεί ή έχουν δημιουργήσει οπουδήποτε και με οιδιότητα μέσον.
- Απέναντι σε αυτά, ένα στυχεύοντα παράδειγμα του Δήμου Αργούσα. Ενώ με την επισήμη πολιτική του συνεχίζεται η «παραδόση» καταστροφών η αδιαφορία των πραγματισμών δημοτικών συμβούλων, μετά την περονή έκδοση μικρού φακέλου με πασχιστικές παλαιές εγγράφτες εικόνες, από τις οποίες αρκετές είχαν εκδοθεί το 1979 από τον Πολιτιστικό Όμιλο Αργούσα, με επιμέλεια της Σοφίας Ζαραπούκα, φέτος τημενώνται νέα υποτροπή, με την έκδοση μημερολογίου ηδονών σχεδόνων για φωτογραφίες μωσαϊκών του Μουσείου της πόλης, ελληνορωμαϊκής εποχής, οι οποίες είχαν δημοσιευθεί, πριν από είκοσι περίπου, χρόνια, σε περιφορά Τραπέζας. Η περανή και η φετινή έκδοση συνοδεύονται από πρόλογο του κ. Δημητρίου. Δηλαδή, πρόκειται για εκδόσεις δημοσίων σχέσεων, με τις οποίες έχει πλημμυρίσει η χώρα.

Βασιλής Κ. Δωροβίνης

ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ

Περί Οσίου Λουκά

Από το κ. Δ. Σφανιόν λάβαμε την ακόλουθη επιστολή, στην οποία απαντά ο κ. Π. Μυλωνάς,

Και πάλι περί της Μονής του Οσίου Λουκά ή ερμηνευτικών ανεπιστασιών συνέχεια.

Αντί οποιασδήποτε άλλης απαντήσεως στο πρόσφατο όμριο του καθηγητή-αρχιτεκτόνα κ. Παύλου Μ. Μυλωνά, που δημοσιεύεται στο περιοδικό «Αρχαιολογία», τεύχος 44, Σεπτ. 1992, σελ. 84-87, με τίτλο «Δομική έρευνα στο εκκλησιαστικό συγκρότημα του Οσίου Λουκά Φωκίδος-Ελεγχος της

αρχαιολογικά

αναξιοπιστίας των πηγών», θα παρακαλούσα τον καλόπιστο αναγνώστη, για την πλήρη εντυμέρωσή του, να διαβάσει, εκτός από το παραπάνω άρθρο, και τα σχετικά προγενέστερα μελετήματα του κ. Μυλωνά², καθώς και τα δικαιούμενα³.

Το τελευταίο άρθρο του κ. Π. Μυλωνά δεν με αφορεί, και δεν υπήρχε λόγος να γραφεί, αφού σ' αυτό γίνεται αναφορά μόνο στις γνωστές και μονότονα επαναλαμβανόμενες και επαναδημοσιευμένες θεωρίες του κ. καθηγητή για τις δομικές και κατασκευαστικές φάσεις του μνημείου, πράγματα με τα οποία, ως μη ειδικός, δεν ασχολήθηκαν στο μελέτημά μου και δεν της έθεια καθόλου. Δεν γνωρίζω βεβαία, που σπρέζουμενος ο κ. Μυλωνάς, και δεν θεωρεί – ειρηνικά πάντοτε – ούφιμο «θεράποντα και μύστη» της αρχετεκτονικής, της δομικής και της ρυθμολογίας. Ομολογώ ότι ποτέ δεν είχα καμία σχέση με αυτές τις «γνωστικές περιοχές» και ότι ποτέ δεν ισχυρίσθηκα κατά τέτοια.

Αντιτίθεται όμως, για τις πολλαπλές, υπαρκτές και συγκεκριμένες παρανοσήσεις και παρεργηνείς των κειμένων, με τις οποίες ορίστηκαν χρονολογίες και θεμελώδηθηκαν θεωρίες για τις δομικές φάσεις των νωνών του μοναστηριακού συγκροτήματος. Οιούσι Λουκά, και όμων αυτού, αλλά εφευρέθηκαν και νέα terminus post quem και απει ζητεῖται για το χρόνο συγγραφής του Βίου, καμιά απαντήση η ξεγίηση δεν δίνεται στο εν λόγω άρθρο του κ. Μυλωνά, ο οποίος και εδώ εξακολουθεί να επιμένει στις νέες φιλολογικές του ερμηνείες και δεωρήσεις (οειδ. 85). Επι τ. χ. στη φράση του Βίου «τὸν τῆς μάρτυρος Βαρβάρας ναόν, ἀτέλως ἔχοντα, οπουδὴ τελειούσῃ», η περιφράση «ἀτέλως ἔχοντα» δεν πρέπει να ερμηνευθεί, κατά τον κ. Μυλωνά, ότι ο ναός (το 955) παρουσιάζει απλείς, δεν ήταν τελειωμένος (άρα ήταν «μωσατέλωμενος», ως προς τα λεπτομερεία του), αλλά ότι ήταν πλήρως αποπερατωμένος. Μα τότε ποιο είναι το νόημα του τελειούσιος; Άλλωστε, αφού αρκετά πριν από το 955 είχε πραγματοποιηθεί, σε ένα μόνο χρόνο μεσα, η «αποπερατωση» του ναού της Αγίας Βαρβάρας, πώς στη συνέχεια επι «μερικά» ή «ολίγα χρόνια» (955-960) γίνεται η ολοκλήρωση και τελεοποίηση ενός «αποπερατωμένου»; Ηδη έργου, όπως⁴ με τη μεγάλη διολογογμένως «κατασκευαστική πείρα» που έχει, την οποία σωτά παρατηρεί δύντες διαθέτεις εγώ;

Οπωδόποτε, τα κείμενα δεν μπορούν να τοποθετούνται στην προκρούστεια κλίνη για να προσαρμόζονται στα μέ-

τρα και στις αναλογίες νέων θεωριών και ανακαλύψεων.

Όσο για την σειραιπιστία των σχετικών κειμένων-πηγών, Βίου και Ακολουθιών, από κανένα ειδικό ερευνητή δεν έχει αυτή μέχρι σήμερα αμφιθίσθηκε. Βέβαια δεν μπορεί να έχει οποιαδήποτε βαρύτητα για αγιολογικά και μνημογραφικά κείμενα η γνώμη μη ειδοκών, που δεν γνωρίζουν ούτε καν τη διάκριση των όρων «κανόνας» και «τρόπαιον». Απότορ πώς ο κ. Μυλωνάς και πού σπριζόμενος, αρχετέκτων ο ίδιος, δέσχεται απερίφραστα, αφού τη χρηματοποιεί και στον τίτλο του άρθρου του, την «αναζητοποίηση» των κειμένων αυτών. Και όμως, στη προγενέστερη μελέτη του⁴ χρονοποιείται το κείμενο του Βίου του οποίου «Εβδόμοτο» και «Τάσο σιφικτό». Δηλητών ότι δεν σκοπεύω να επανέλθω επι το θέματος, γιατί δεν προτίθεμαι να συνεχίσω το διάλογο με τους αναρρόδιους και με ειδύκους επιστήμονες σε ζητήματα καθαρών φιλολογικών και ερμηνευτικών αγιολογικών ιδίων κειμένων, για τα οποία, λόγω της μακρόχρονης ενασχόλησής μου, δικαιούμαι να πιστεύω στην πιοτρώ να έχω καποια γνώμη.

1. «Αρχαιολογία», τ. 36, Σεπτ. 1990, σελ. 6-30. 38. Μάρτ. 1991, σελ. 78-80. — *Cahiers Archéologiques*, τ. 38, 1990, σελ. 99-122'. 40, 1994, σελ. 115-122.
2. «Οιούσι Λουκάς». Εκδ. Ακρίτας 1989. — *Μεσαιωνικά και Νέα Ελληνικά*, 4, 1994, σελ. 23-80.
3. «Αρχαιολογία», τ. 36, σελ. 16, 21 τ. 38, σελ. 79 τ. 44, σελ. 84, 85.
4. «Αρχαιολογία», τ. 36, σελ. 8, 16.

Με τιμή

Δημήτριος Ζ. Σοφιανός δ.φ.
Διευθυντής του Κέντρου Ερευνών του
Μεσαιωνικού και Νέου Ελληνισμού της
Ακαδημίας Αθηνών
Αθήνα, 13 Νοεμβρίου 1992

Η έρευνα περί το συγκρότημα του Οιούσι Λουκά Φωκίδος και η σημασία
δεκαετίας ερωτήσεων

Αγαπητή Αρχαιολογία,
Ευχαριστώ που μιν γνωρίζετε την επι-
στολή του κ. Δημητρίου Σοφιανού, και
μου δινετε την ευκαρία να διευκρινίωση
περιτέρω το θέμα.
Λατουπόμα διοτί θα κουράσω τον ανα-
γνώστη, αλλά θα πρέπει, έστω και συ-
ντύκμα, να επανέλθω στην αρχή της
ιστορίας και να υπενθυμίωσή στη πρώτη
περίοδο άρθρο μου (Αρχαιολογία, 36, *Cahiers*, 38) απεκάλυψα την ύπαρξη
τεσσάρων κτηρίων, στο συγκρότημα
του Οιούσι Λουκά, και όχι δύο, όπως
ενομίζετο μέχρι προ ολίγου, παραβέτο-
ντας συγχρόνως τις νέες πρατσαίς

χρονολογήσεων. Όταν ορισμένοι φίλοι
εδήλωσαν ότι τα όσα υποστηρίζω δια-
φεύγουνται από τα κείμενα, έσπεισα να
δημοσιεύω τα επόμενα δύο άρθρα (Αρχαιολ. 38, *Cahiers*, 40), εις τα οποία
ετοίμασα ότι το θέμα είναι καθαρώς
ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΟ και ότι δεν χρειάζο-
ται κείμενα άλλα, εκτός από τον ΒΙΟ
και το άρθρο του σεβαστού μας κ. Μ.
Χατζηδάκη, για την χρονολόγηση της
μετακομίδης στα 1011 (Ελληνικά, 25,
1972). Την απελευθέρωση αυτή της αρ-
χιτεκτονικής έρευνας του μηνύμειου
από την συσχέτιση με τα πλείστα των
γραπτών πηγών τονίζω στα άρ-
θρα Αρχαιολ. 38 (σελ. 78) και *Cahiers*,
40 (σελ. 120) όσα και στο πρόσφατο
άρθρο μου (Αρχαιολ. 44, σελ. 84, στήλη
γ), όπου δηλώνεται με κεφαλαία κεκλι-
μένα γράμματα: ΔΕΝ ΧΡΗΣΙΜΟ-
ΠΟΙΟΥΝΤΑΙ ΤΑ ΥΠΟΛΟΙΠΑ ΚΕΙΜΕΝΑ,
ΜΕ ΤΑ ΟΠΟΙΑ ΔΙΔΙΚΟΣ ΠΛΕΟΝ ΑΣΧΟ-
ΛΕΙΤΑΙ Ο Κ. ΣΩΦΙΑΝΟΣ.

Εν τούτοις ο κ. Σοφιανός, στην πρό-
σφατη δημοσίευσή του (*Μεσαιων. και
Νέα Ελ.*, 4, 1992) προβαίνει σε φιλολο-
γικές αναλύσεις των πηγών, που κατά
το πλειστον δεν χρησιμοποιούνται στην
δομική έρευνα, αλλά και διατυπώνει
αρχιτεκτονικά συμπεράσματα δομικών
δικαιολόγητα. Σπεύδει επίσης να χα-
ρακτηρίσει ως μονότονα επαναλαμβα-
νόμενες και επαναδημοσιευμένες
ΘΕΩΡΙΕΣ, τις πραγματικές δομικές ανα-
καλύψεις του γράφοντος, τις οποίες
όμως ούτε πριν συντάξει το άρθρο του
φρόντισε να μελετήσει ώστε και τώρα.
Κατ' αυτού τον τρόπον, όμως, βρέθηκε
τελείως ανέτονος να αντιμετωπίσει τις
δεκαετίες ερωτήσεων που του επέθησαν
(Αρχαιολ. 44, σελ. 86, στήλη, 1, 2), η εύ-
ληγότητα αιωνίη του, στην ανωτέρω
δημοσιεύσην απάντηση του, επιβε-
βαίωνται την έλλειψη επιχειρήσματων
αν ίχι και την πλήρη παρασύρηση των νέων
διαστάσεων του ολού θέματος.

Στο σημείο αυτού θα πρέπει να τονισθεί
η σημασία των δομικών ενδιέλευν που
συνοψίζονται στις δεκαετίας ερω-
τήσεων.

Εξηγούμαι: Κατά τα τελευταία περίπου
εκατό χρόνια, έχει αναπτυχθεί μία
σπουδαία επιστημονική φιλολογία περί⁵
την ιστορία και την τέχνη του μηνύμειου
(βλ. *Βιβλιογραφία εις Αρχαιολ.*, 36, σημ.
15), η οποία σπρέιχθη αρ' ενός στην
επιστημονική επάρκεια, την περία και
την διαθέσιθη των εκάστοτε συγγρα-
φώνων, αλλά και στην κατά διαφόρους
βαθμούς επιπτυχή ή όχι τόσον επιπτυχή⁶
εκτίμηση των προσφερόμενων από τις
πηγές, πληροφοριών, πλήρωσης
όμως που κι αυτές εξήρτων από τον
βαθμό αξιοπιστίας της εκάστοτε πη-
γής.

αρχαιολογικά

Η επισήμανση των δομικών ενδείξεων, που αποκαλύφθηκαν στο συγκρότημα, αποτελεί ένα σταθμό στην έρευνα, αλλά και μια τομή. Και τούτο δύντις εισάγονται μετά την κατά το έτος 1964 παρακλήψη του καθεδρισμένου νότιου τοίχου της Παναγίας, αντιεμενικά δεδομένα ακλόνητα, που βοήθουν να αναγνωρισθούν τέσσερα κτίρια κατά χώραν και η χρονική τους αλληλογύμα.

Τα νέα αυτά δομικά δεδομένα παρουσιάζονται με τις κύριες δεκάδεις ερωτήσεις (που θα μπορούσαν να ήσαν περισσότερες) και οι οποίες, αλλώτερα, δεν απευθύνονταν μόνον στον κ. Σοφιανό πάντα και σε κάθε Βυζαντινόδιο ψηλόν ή ένον που θα ήθελε να ενδιαφέρει επιστημονικά για το μηνυμό. Οποιαδήποτε λοιπόν νέα έρευνα του μηνυμέου που θέτει πρώτα να αντιμετώπισε τις Ερωτήσεις, κατά τρόπο θετικό, αποδεχόμενη τις διδούσες λύσεις, ή έως και αρχηγικό, παρουσιάζοντας άμικα νέες ερμηνείες επιστημονικών τεκμηριωμένες, και μετά να προχωρήσει στην οποιαδήποτε νέα μελέτη. Είναι βέβαιον, πάντως, ότι οποιαδήποτε αντιμετώπιση του μηνυμέου, που θ' αδιαφορούσε για τα νέα δομικά δεδομένα και κατά πράξη για τις δεκάδεις ερωτήσεις, δεν θα μπορεί να προσφέρει ούτε πολλά ούτε λίγα. Γιατί καμία πραγματικής επιστημονική εργασία, άξια αυτού του χαρακτηρισμού, δεν μπορεί ν' αγνοεί τα οποιαδήποτε δεδομένα προσφέροντας προς ανάλυση. Έτσι, λοιπόν, θα είναι δικαιολογημένο για γένιο δόκιμο ότι η αποκάλυψη των δομικών στογείων και η επισήμανσή τους μέστια στο Μηνυμό απροσωπεύουν την φραγμή μιας παλαιότερης περιόδου έρευνών και την αρχή μιας νέας. Κατά την νέα αυτή περίοδο πολλές απούσεις, αποδεκτές ως τελεσίδεις, θα πρέπει να επανεξασθούν, ειδώντων δε θέματα που αφορούν την αναζητησία ορισμένων πηγών. Ενώ χαρακτηριστικό παραδείγμα είναι το επίμαχο τροπάριο: Ναόν σε γεγονότα Τριάδος ιερών της παναγίας... (ΚΡΕΜΟΣ Γ., Προσκυνήσιον, τόμ. 1ος, σελ. 100, διορθώμενο εις ΧΑΤΖΗΔΑΚΗ, Μ., αρ. cit., σελ. 311), που οδήγησε παλαιότερους μελετήτες να χρονολογήσουν το Καθολικό στα 1011. Η αναζητησή του εν λόγω τροπαρίου αποδειχθείκε με τη μέθοδο της εις ἀπότομον απαγωγής, όταν διευρυνήθηκαν οι πιθανές δομικές διατάξεις, με τις οποίες θα μπορούσε να είχε αντιστοιχία (βλ. Αρχαιολ. 36, σελ. 25-26, Cahiers, 40, σελ. 199, § X - σελ. 120, § XIII).

Υ.Γ. Στο τιμητικό τεύχος *Homoi Byzantinus* προς τιμή του Καθηγητή Αλέξανδρου Καζάδην του Περιοδικού *Dumbarton Oaks Papers*, περιλαμβάνεται σύντομο μελέτημα του αγαπητού φίλου καθηγητή Νίκου Οικονομίδη με τίτλο «The First Century of the Monastery of Hosios Loukas» (D.O.P., 46 (1992), σ. 245-255).

Η μελέτη εξετάζει αρχικώς την γνωστή επιγραφή του Θεοδώρου-Θεοδόσιου που βρίσκεται στην Μονή, για να εξαγάγει χρονία συμπεράσματα σχετικά με τον γνησιόν Θεοδόσιο και την ενδεχόμενη συμβολή του στη δομική δραστηριότητα στο μοναστήρι πριν από το 1048. Πέραν αυτού η μελέτη επιχειρεί μια ιστορική σκιαγράφηση των εκατό πρώτων χρόνων της μονής, περιόδου κατά την οποία η μονή ολοκληρώθηκε στην σημερινή μορφή.

Επειδή σήμερη αυτή αναφέρεται το όνομα του γράφοντος και ερμηνεύοντα καπούς αυθεντώς τα ευρήματα, σχετικώς με το εκκλησιαστικό συγκρότημα, θα ήταν σκόπιμο να γνωστοποιηθούν τα εξής:

Ο γράφων ουδέποτε απέδωσε τα Καθολικό εις τον Μονομάχο, όπως αναγράφεται στην πελίδα 250, στηρή πρώτη, στήχο 27-28. Αντιθέτως, ο γράφων καθορίζει τη πιθανά χρονικά όρια ιδρυσεώς του Καθολικού μεταξύ 1011 και 1055 (*Cahiers Archéologiques*, 38, 1990, σελ. 116 § 5) ή μεταξύ 1011 και 1048, μετά την πρόθιμη προφορική ανακοίνωση των αποτελεσμάτων της αναγνώσωσης της ανωτέρω επιγραφής από τον κ. Οικονομίδη (Αρχαιολογία, 36 (1990), σελ. 27, § 10: «Τα πιθανά χρονικά όρια ιδρυσεώς του Καθολικού»).

2. Η επινοιή του κ. Οικονομίδη να στηρίζει τα συμπεράσματά του, καθ' όπου αφορά τη χρονολόγηση του Καθολικού στα 1011, στην μελέτη του σεβαστού μας κ. Χατζήδακη και στο τρόπαιο: «Ναόν σε γεγονότα...», αποδεικνύει ότι, πάρ' όλα ότι προσεφέρθησαν σε αντάπτο όλες οι μελέτες του γράφοντος, κ. Οικονομίδης διά την πρόσβασή της δεν θέλει να τις λάβει υπ' ώμου του, διότι θα πρέπει ν' αποκλεισθεί η περιπτώση να μην τις κατάλαβε. Εν τούτῃ τη αναζητησίᾳ αυτού του τροπαρίου έχει επανευλημένας αναλύεις και έχει αποδειχθεί ότι αποκλείεται η αναφέρεση στο Καθολικό (Αρχαιολογία, 36 (1990), σελ. 24-27, § Δ.6-Δ.9, *Cahiers Archéologiques*, 40, 1992, σελ. 115-122).

3. Η μελέτη του κ. Οικονομίδη αποδεικνύει πόσο επίκαρη είναι η επισήμανση της οριακής τομής στην έρευνα του συγκρότηματος που επέφεραν οι δομικές παραπτήσεις του γράφοντος, και

πόσο χρήσιμο θα ήταν να επιχειρήσει κανείς να απαντήσει στις δεκάει δρυτήσεις, που διατυπώθηκαν στο τεύχος 44 της Αρχαιολογίας (1992, σ. 84-87), και να επιλύσει το παλαιογραφικό πρόβλημα του μαφιστητούμενου τροπαρίου.

Π. Μυλωνάς

Research at Hosios Lukas. The Importance of Sixteen Questions

On the occasion of the above letter, it is fitting, rather than wasting time and space on futile "answers", to state once more the importance of the problem and its structural basis.

In this author's two initial articles concerning Hosios Lukas (*Archeologia*, 36, *Cahiers*, 38), the discovery of the existence of four buildings *in situ*, instead of two, as was believed until recently, was reported and a revised dating was proposed. When some friends suggested to this author that several texts contradicted his proposals, he subsequently published two further articles (*Archeologia*, 38, *Cahiers*, 40) underlining the fact that his research at Hosios Lukas is strictly architectural and that the only textual evidence relevant to it should come from the VITA and the articles by Dr. M. Chatzidakis (*Ellinika*, 25, 1972) in which the translation of the relic of the Saint is precisely dated to 1011. This independence of the architectural research from most of the texts, is emphasized in both articles (*Archeologia*, 38, p. 78, and *Cahiers*, 40, p. 20) as well as in the author's recent study (*Archeologia*, 44, p. 84) where with emphasis it is stated that "(IT IS NOT NECESSARY) TO USE THE REST OF THESE TEXTS THAT MR SOFIANOS IS SO EXTENSIVELY, YET IN VAIN, AT THIS STAGE, DEALING WITH".

Nonetheless, Mr. Sofianos, in his latest publication (*Mesianika και Nea Ellinika*, 4, 1992), proceeds in producing philological analyses of the sources, most of which, as already stated, are not pertinent to the structural research, and moreover he proceeds to formulate architectural conclusions that are totally arbitrary, from a structural point of view. He then decides to dub the real structural discoveries of this author just "theories", which, are "monotonously repeated and published again and again". However, Mr. Sofianos obviously did not study these structural facts or "theories" before writing his article, nor even before writing the above letter. Clearly he was totally unprepared to answer the Sixteen Questions addressed to him (*Archeo*, 44, p. 56, col. 1.2). Thus his eloquent silence, in his reply above, again confirms the lack of any real argumentation, if not his total misunderstanding of the new dimensions of the subject.

At this point it would be useful to underline the importance of the structural facts which are summarized in the said Sixteen Questions.

Thus, let one be reminded that, during the last hundred or so years, an important

αρχαιολογικά

scientific philology developed, dealing with the history and the art of Hosios Lukas (see *biblio*: *Archeo*, 36, notes 14-16). It was produced thanks to the scholarly abilities, experience and intuition of the various writers. But, equally so, it was based on the successful or not so successful evaluation of information derived from the different written sources; information, however, which itself depended on the degree of reliability of the sources in question.

The discovery of the *structural details* and their location in Hosios Lukas represents a turning point in research on the buildings. This is because, for the first time, since disclosure in 1964 of the demolished upper level of the Panagia, hard data are the basis for identification of the remains of four buildings *in situ* as well as their relative sequence in time.

The objective facts just mentioned are summarized in the *Sixteen Questions* which though initially addressed to Mr. Sofanos (*Archeo*, 44, p. 86, col. 1,2), are posed to all Byzantine scholars, Greek or foreign, who are interested in the archaeology of the monument. This means that any new research project would first have to deal with the said Questions, either by accepting the solutions already reached or by offering new interpretations scientifically documented. In short, no hypotheses on Hosios Lukas can avoid dealing with the new structural evidence.

It therefore seems justified to assume that the uncovering of the *structural facts* and their location in Hosios Lukas, represents the closing of an older period of research and the beginning of a new one, in which many aspects of accepted theories will have to be reconsidered, especially questions concerning the *reliability* of several sources. A typical example is the notorious *triarion*: *Naon se geographia Triados hieron lis parangias* (KREIMOS, G., *Proskynitanori*, vol. I, p. 100, corrected in CHATZIDAKIS, op. cit., p. 311).

which led previous scholars to date the *Katholikon* to 1011. In fact the unreliability of the said *triarion* was proven by *reduction ad absurdum*, after a comparative juxtaposition of this text with structural possibilities (See: *Archaeologia*, 36, p. 25-26; *Cahiers*, 40, p. 119, §X-p. 120, § XIII).

PAUL M. MYLONAS

Κατακαμένη Αράχωβα

Αναγνήθη Αρχαιολογία,

Σε εποχή που η Ευρώπη ολόκληρη αντιλαμβάνεται την αξία της διάτηρησης του οικιστικού περιβάλλοντος και μετρια αυστηρότατα θεωρίζονται για την προστασία του στην Ελλάδα εξακολουθεῖ δυντυχώς, στον τομέα αυτού να ισχύει – εν έτει 1993 – η δοκιμασμένη πολιτική της «Εξιοποίησης», πάντα βεβαία στο πλαίσιο των πελατειάκων σχέσεων βουλευτών-πολιτών. Λαμπρό παράδειγμα αυτής της πραγματικότητας είναι και η επανελούνται – αν δεν έχει ήρθι συντελεστεί σταν δημοσιεύεται το γράμμα αυτό – καταστροφή του κέντρου της Αράχωβας, μιας από τις ελάχιστες παραδοσιακές κωμοπόλεις που έχουν απομείνει πάνων στην Ρουμέλη. Εμπνευστές και συντελεστές αυτής της καταστροφής, την οποίας τη σημασία για την τύχη και την υποδομή των ελληνικών διαπτηρώνων οικισμών δεν φαινεται να έχει αντιληφθεί η υπνώστασα κοινή γνώμη, είναι ο δημάρχος της απαρχούσας κωμοπόλεως, τοπικός κυβερνητικός βουλευτής και φυσικά, ο γωνιώτας ψηφιούργος Ξ.Ο.Π. Καταγγένης, παρά την ομόφωνη αντίθετη γνωμαδότηση του Συμβουλίου Χωρατίας του Υπουργείου του. Η διανοίξη του διερχόμενου από την κω-

μόπολη τμήματος του δρόμου Λιβαδείας-Δελφών, για την οποία κόπτονται οι παραπάνω «παράγοντες», σημαίνει ουσιαστικά το τέλος της Αράχωβας ως παραδοσιακού οικισμού, εφ' οσον η πόλη θα κοπεί στη δύση από μια λεωφόρο, η γραφική πλατεία της Αγοράς – παραδοσιακά στέκι των κατοίκων – και ένα πλήθος παλαιών σπιτιών θα εξαφανιστούν και η δύμη του κέντρου του οικισμού θα αλλιωθεί σε μέγιστο βαθμό. Το μεγαλύτερο σκάνδαλο είναι ότι η διαπλάτυνση του δρόμου εντάσσεται στη πρόγραμμα περιφερειακής ανάπτυξης, χρηματοδοτούμενο από την Ε.Ο.Κ., εν αγονία βέβαια της τελευταίας. Φυσικά, για να είμαστε δικαιοι, πρέπει να πούμε ότι ήδηκος αυτορυρός του συντελούμενου εγκλήματος είναι ο νόμος του 1984, με τον οποίο υπήχθησαν οι παραδοσιακοί οικισμοί από το Υπ. Πολιτισμού στο Υπ. Χ.Ο.Π., ώστε σήμερα να μην απολαμβάνουν ούτε καν της στοιχεώδους προστασίας της οποίας χάρισαν τα αναριθμητά ανθεκτικά της ίδιαιτερης εκλογής της περιφέρειας του Καταγάνην.

Σπουδάζοντας στη Γαλλία και παραπή-

ρώντας την εδώ πολιτική αλλά και την ευαισθησία της κοινής γνώμης στον τομέα της προστασίας του οικιστικού περιβάλλοντος, σας διαβεβαίω ότι μελαγχολικά και σκεφτόμαι τι αφελόντων πανεθνικές κινητοποιήσεις για τα θενικά δέματα, εφ' οσον, δύτι μημέση την παράδοση και την ιστορία του τόπου αυτού καταστρέφεται καθημερινά από το ίδιο το ελλαδικό κράτος;

Με ευχαριστίες,
Γιάννης Βεταλιώτης

δελτίο συνδρομής

Να αποσταλεί συμπληρωμένο και συνοδευμένο από το αντίτυπο της συνδρομής στο περιοδικό **ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ**, οδός Χρ. Λαδά 3, 102 37 ΑΘΗΝΑ

Επιθυμούμε να εγγραφούμε συνδρομητής για ένα χρόνο – *τετύχη – από το τεύχος αριθμ.*

Συνδρομή Επιτερικού. Δρχ. 3.500 – Σωματείων. Συλλόγων 4.000 – Οργανισμών. Τραπεζών, Ν.Π.Δ.Δ. Α.Ε. 5.000 –
Μοτίβων και Σπουδαστών 3.000 (με αποτοκή φωτοτύπων συστοιχομής ή φωτοτύπων ταυτότητας αντίστοιχα).

Εξατερικού. Αεροπ. ταχυδρ. Ευρωπ. \$27 – Αμερικ. Καναδάς. Αυστραλία \$30 – Σπουδαστών Εξατερικού \$22 – Κίνηρος \$22

Τρόπος πληρωμής: Ταχυδρομική ή τραπεζική επειταγή στο περιοδικό **ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ**, χρ. Λαδά 3, 102 37 ΑΘΗΝΑ.

Επώνυμο

Οδός

Πόλη

Ημερομηνία

Όνομα

Αριθμός

Ταχ. Κώδ.

Υπογραφή

Τηλ.

αρχαιολογικά

Το νέο μουσείο του Τωταβέλ: πρότυπο μουσειολογίας

Σκοπός αυτής της επιπολής είναι η σύντομη παρουσίαση του νέου μουσείου Προϊστορίας στο χωριό Τωταβέλ (Tautavel) των Ανατολικών Πυρηναίων στη Γαλλία.

Στο μουσείο, που καλύπτει έκταση 3.500 m², εκτίθενται, με τρόπο διδακτικό, τα ευρήματα των ανασκαφών του οπήλαιου Arago, που βρίσκεται κοντά στο χωριό. Προκειται για λίθινα εργαλεία, οστά ζώων και ανθρώπων, που, σύμφωνα με τις διάφορες μεθόδους χρονολόγησης, ποτοπέθεντάντα γύρω στα 450.000 χρόνια πριν από την εποχή μας. Μπορεί ακόμα κανείς να δει τις αναπαραστάσεις (κέρινα ομοιώματα) στεφανού μεγέθους του Homo Erectus, του ανθρώπου ειδούς δηλαδή που κατοικούσε στη σημερινή. Οι αναπαραστάσεις αυτές έγιναν με βάση τα 75, περίπου, σκελετικά υπολείμματα που βρέθηκαν κατά τη διάρκεια των ανασκαφών, και κυρίως του κρανίου του Ανθρώπου του Tautavel.

Σημαντική, τόσο από άποψη σύλληψής όσο και εκτέλεσης, είναι η αίθουσα με τα «διοράματα». Εκεί μπορεί κανείς να δει αναπαραστάσεις σκηνών από την προϊστορική ζωή και βαλσαμωμένα ζώα σαν εκείνα που έζησαν πριν από 450.000 χρόνια, ποτοπέθεντάντα στο φυσικό τους περιβάλλον, όπως αυτό ήταν στην παγετώνα περίοδο. Βλέπουμε ταράνδους, ελάφια, λύκους, βίσσονες, κάστορες, αρκούδες, αιγαγρούς, αγριες-

γάτες και διάφορα ειδή πτηνών. Ιδιαίτερα εντυπωσιακή είναι η σκηνή που παριστάνει, πάντα σε φυσικό μέγεθος, ομάδα Homo Erectus (κέρινες κούκλες) τη στιγμή που τεμαχίζουν έναν ρινόκερο. Όλες αυτές οι αναπαραστάσεις δεν έγιναν αυθαίρετα αλλά βασιζόνται πάντα στα δεδομένα των ανασκαφών. Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι παράλληλα με τα οπικά ερεθίσματα υπάρχουν και ακουστικά (φωνές ζώων, πουλιών, ανέμος, καταιγίδα, ρυάκι που κυλά κλπ.).

Σε μια άλλη αίθουσα ο επισκέπτης έχει τη δυνατότητα να δει, σε φυσικό μέγεθος και πάλι, τα εκμαγεία μέρους του εσωτερικού της σπηλιάς και διαπέδων κατοίκησης (sol d'habitat), όπως θα τα έβλεπε, από το εσωτερικό, πριν από 450.000 χρόνια. Στο βάθος βλέπουμε ομοιώματα αρχαρχώπων (πάντα σε φυσικό μέγεθος) την ώρα που φτάνεινες εργαλεία. Με φόντο το τοίχωμα της σπηλιάς προβλέπεται σύντομη τανιά σχετική με την εξέλιξη της επιχώσης στη σημεριά καθώς και με τον τρόπο ζωής των ανθρώπων μέσω σ' αυτήν. Επίσης ο επισκέπτης έχει τη δυνατότητα να δει τα εκμαγεία των διαφόρων διαπέδων κατοίκησης (solis d'habitat) που αποκαλύφθηκαν στη σημεριά. Περιλαμβανούν οστά και εργαλεία σε μεγάλη πυκνότητα, τα οποία, κατάλληλα χρωματισμένα, δίνουν ακριβή εικόνα του συνόλου κατά τη δεύτερη των ευρημάτων τη στιγμή της αποκάλυψή τους. Εκτός από τα ευρήματα της σημεριάς, υπάρχουν εκμαγεία των αρχαίωτερων

λίθινων εργαλείων που βρέθηκαν στην Ευρώπη αυτά μαρτυρούν ότι ο ανθρώπος είναι παρών στον ευρωπαϊκό χώρο εδώ και τουλάχιστον 1.800.000 χρόνια. Σ' όλο το χώρο του μουσείου υπάρχουν ειδικές οθόνες (consoles interactives) που λειτουργούν με τη βοήθεια συστημάτων υπολογιστών. Εκεί ο επισκέπτης μπορεί να ελέγξει τις γνώσεις του σε θέματα που αφορούν την προϊστορία (ανθρώπινη εξέλιξη, εργαλειογνοσίες, κλιματικές μεταβολές κατά τη διάρκεια του Τεταρτογενούς).

Σ' όλες σχεδόν τις αίθουσες ετοιμάζονται ειδικά πανό, πολλά από τα οποία συνδέονται με ηλεκτρονικό υπολογιστή. Αυτά παρουσιάζουν την εξέλιξη του ανθρώπου ειδους, του περιβάλλοντος, της πανδίας, της χλωρίδας και των λιθοτεχνιών σε τοπικό κυρίως αλλά και ευρωπαϊκό επίπεδο. Τέλος, ειδική αίθουσα έχει αφιερωθεί στα παιδιά. Εκεί τους δινέται η δυνατότητα ν' αποκτήσουν γνώσεις πάνω στην ανατομία και την τυπολογία, μια και έχουν στη διάθεσή τους εκμαγεία στούντιον ζώων και ανθρώπων, για την ανασύνθεση του σκελετού, καθώς επίσης και εκμαγεία λίθινων εργαλείων.

Χρήστος Ματζάνας

Αμαλία Καλαμάρα Ματζάνα

Laboratoire de Préhistoire du Muséum National d'Histoire Naturelle (Paris) και Laboratoire d'Anthropologie d'Université d'Aix-Marseille II.

subscription

To be mailed completed and accompanied by the remittance value to **ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ Magazine**, 3, Chr. Lada str., 102 37 Athens, GREECE.

I would like to subscribe to your publication for 1 year – 4 issues. – from issue No.....
Subscription price: Greece \$22, Organizations \$28, Europe \$27, Cyprus \$22, USA, Canada, Australia \$30 – Students \$22.

Payment: money order to bank manager's check to **ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ Magazine**, 3, Chr. Lada str., 102 37 Athens, GREECE.

Surname _____

Street - No. _____

Country _____

Date _____

Name _____

City _____

Mail - code _____

Signature _____